

Bloeiende akkerranden

Ons bestuurs- en redactielid Walter de Milliano doet verslag van zijn praktische ervaringen met een meerjarig mengsel voor bloeiende akkerranden in een driejarig project van Bloeiend Bedrijf.

FAB-akkerranden

Vorige jaar rond deze tijd heeft u voor het eerst kennis kunnen maken met de Functionele Agro Biodiversiteit (FAB)-akkerranden (*Duumpje*, 38e jrg. nr 3) voor duurzame gewasbescherming. De bedoeling van deze bloemrijke randen langs akkers is dat natuurlijke vijanden die op deze randen afkomen een belangrijke bijdrage leveren aan de bestrijding van ziekten en plagen in de aangrenzende veldgewassen.

De randen trekken insecten aan, maar bieden ook een 'beschermde' omgeving aan allerlei dieren en beide vormen een basis voor natuurbeheer. We hebben het dan over een strook van soms wel 12 meter breed waarop minder gemest en minder chemisch bestreden wordt. Het project is er tevens op gericht vooral praktische kennis op te doen over voor- en nadelen van deze aanpak en deze te delen met burgers en buitenlui.

Bloeiend Bedrijf

Bloeiend Bedrijf (www.bloeiendbedrijf.nl) heeft nu 570 deelnemers (500 in 2012), honderden kilometers bloeiende akkerranden

in het landschap en 75% van de deelnemers gebruikt minder insecticiden. In het project kan men kiezen om de FAB-rand in te zaaien met éénjarige dan wel tweejarige mengsels. In Zeeland is het eenjarig mengsel het meest populair; slechts enkelen kozen voor het meerjarige mengsel. Andere activiteiten op dit gebied zijn natuurvriendelijke akkerranden, agroranden of (agro)natuurranden. Zo lezen we in *Akkermagazine* (editie 9 - 2012) over initiatieven in de Hoekse Waard en in de gemeente Veere over vogelakkers, bloemplukakkerranden en vergelijkbare initiatieven om hun landschap aantrekkelijker te maken voor streekbezoekers. Ook randen gericht op bijenwelzijn staan volop in de belangstelling. Syngenta stelde voor belangstellenden een kilo gratis zaad voor een bijenrand beschikbaar.

Resultaten en vragen voor 2012

Vorig jaar werd op Hoeve Dierkensteen van familie De Milliano begonnen met één FAB-akkerrand langs Uien en één langs Mais. Het eerste jaar gaf reeds een positief resultaat met het meerjarig mengsel. In de FAB-rand kwamen allerlei insecten voor als zweef- en

gaasvliegen, sluipwespen, lieveheersbeestjes, loop- en kortschildkevers, soldaatjes, roofwantsen en spinnen die een bijdrage leverden aan de bestrijding van plantenziekten en plagen.

In de Mais werkte deze natuurlijke bestrijding dermate goed dat chemische insectenbestrijding niet nodig was. Een ander onbedoeld, maar erg plezierig gevolg was dat de oogst met de hand minder vies was door het ontbreken van luizen die de planten erg plakkerig maken. Bovendien bloeide eind september de akkerrand nog voldoende om onze biologische bestrijders te kunnen laten functioneren in de nabijgelegen Mais die zo laat in het jaar nog groen was. Tegen trips (een ongewenste insectensoort) in Uien verwachtten we onvoldoende bescherming en we voerden conventionele gewasbescherming uit.

Vragen die rezen

Er is een begin gemaakt met de kennisopbouw, maar gezien de onbekendheid met de nieuwe aanpak worden we voor steeds nieuwe vragen gesteld. Hoe ontwikkelen plantensoorten zich in een meerjarig plantenmengsel? Hoe stem je de bloei af om effectieve biologische gewasbescherming te krijgen in de nabijgelegen voedingsgewassen? Veel gewasproducenten doen er jaren over om tot een optimale teelt te komen van één enkel gewas. Hoe krijg je het voor elkaar meer dan tien plantensoorten te telen en wel zo dat ze op tijd bloeien en dat de benodigde insecten voor de biologische bestrijding tijdig en in voldoende aantallen aanwezig zijn?

Niet alleen voor de landbouwer

Het beheer van de vele soorten planten in akkerranden is een leerpunt voor deelnemers, maar ook voor loonwerkers, pachters en burens. Op een enkele plaats was de strook langs het gewas wat minder breed door de naburige onkruidbestrijding. Ondanks herhaalde intensieve onkruidbestrijding met hak, bosmaaier, tractor en maaier en plaatselijke chemische bestrijding bleven er toch soorten onkruid over.

Veldbijeenkomsten waarin kennis uitgewisseld werd met collega's en andere deskundigen hebben veel geleerd over de verschillende insecten in rand en nabijgelegen akkers. Toch is dat nog maar het begin in een leerproces dat ertoe moet leiden dat minder chemische middelen nodig zijn voor een afdoende gewasbescherming. De teler moet soms meer werkuren maken dan bij conventionele gewasbescherming en riskeert een lagere opbrengst en lagere kwaliteit. In de praktijk zal het een opgave blijken om de noodzakelijke kennis op ieder bedrijf beschikbaar te krijgen.

Foto 1: Informatiebord Bloeiend Bedrijf en bezoek buitenlandse deskundigen, Bakkersstraat Oostburg, 16 juni 2013 (collectie Walter de Milliano).

Foto 2: Molshopen worden zichtbaar doordat het meerjarig mengsel weinig groei heeft aan het eind van de winter. Naburige gewas Tarwe begint voorzichtig groen te worden. Maagdenbergweg Oostburg, 2 maart 2013 (Walter de Milliano).

Andere leuke verworvenheden

De FAB-akkerrand gaf een fleurige verfraaiing van het landschap en toonde passanten tevens hoe duurzame gewasbescherming samen kan gaan met een aantrekkelijk landschap. Bloemen met bijen en hommels leverden een kleine bijdrage aan 'Het jaar van de bij'. Mensen stopten om foto's te maken en een enkeling stelde vragen of vroeg of er ook bloemen geplukt mochten worden?

Meer vragen

Een meerjarig mengsel heeft naast éénjarige plantensoorten ook twee- (Margriet, Wilde cichorei) en meerjarige soorten (Luzerne, Witte en Rode klaver, Rolklaver, Weegbree, Gewoon struisgras, Rood zwenkgras, Kamgras) die voor bloei in het volgende jaar moeten zorgen. Zouden de planten het najaar met wind en water, sneeuw en vorst overleven? Ook waren er veel lokale pionierplanten van de Kamille-familie, die de FAB-akkerrandsoorten zouden kunnen onderdrukken of zelfs wegconcurreren in komende jaren. Dus was de vraag: is doorzaai nodig in volgende jaren? We besloten te maaien in 2012 en om af te wachten of dit zou volstaan om in 2013 voldoende bloei te genereren. Waar de naburige gewassen in 2012 Uien en Mais waren, kozen we in 2013 voor Wintertarwe en Mais.

Lente en zomer 2013

Bloemen en insecten!

In maart zag de akkerrand er schraal uit (foto 2). Gelukkig ontwikkelden de planten zich hierna goed. In april (tabel 1) kwamen slechts enkele plantensoorten in bloei. Vooral Paardebloem, Smeerwortel en Fluitenkruid waren van belang om vroeg insecten aan te trekken. Het meerjarig mengsel bleef groen in april en mei en bloeide hoofdza-

kelijk in slootranden (foto 3) en landschapselementen als waterputten en kreekbeddingen. Ook in mei was het een komen en gaan van bijen, hommels en nuttige natuurlijke vijanden, vooral op de Wilde margriet (foto 5). In de volgende maanden bloeiden steeds meer plantensoorten (tabel 1) en verschillende soorten bloeiden uitbundig in grote aantallen (foto 4). Opvallend waren de lange Wilde cichorei met zijn lichte blauwe bloemen en de felgele bloemen van de Gele ganzenbloem. Klaprozen voegden extra kleur toe. Er, even afgezien van de fraaie kleuren, constateerden we een effectieve biologische bestrijding in de Wintertarwe en de Mais.

Foto 3: Het groene meerjarig mengsel naast de groene Tarwe heeft nog weinig bloei, maar Fluitenkruid en Smeerwortel bloeien enthousiast in slootranden. Maagdenbergweg Oostburg, 31 mei 2013 (Walter de Milliano).

Verhoogde Biologische diversiteit

Hoewel het niet de hoofddoelstelling is van de FAB-akkerrand neemt de biologische diversiteit toe. Hij biedt ruimte, een extra voedingsbron en beschutting aan allerlei flora en fauna. Hij lijkt ganzen aan te trekken en mogelijk ook de patrijs.

Onderhoud van FAB-Akkerranden

Traditioneel verwijdert men zoveel mogelijk jonge onkruiden voor de bloei opdat ze zich niet kunnen uitzaaien en er dientengevolge in volgende jaren ook minder onkruid bestreden hoeft te worden. Effectieve onkruidbestrijding blijft voor de akkerbouwer altijd een punt van zorg. Enerzijds ziet de maatschappij niet graag dat 'gespoten' wordt; anderzijds is afdoende handmatige bestrijding voor de landbouwer dermate tijdrovend en dus kostbaar, dat aan chemische bestrijding amper kan worden ontkomen. Bloemenranden hebben het voordeel dat door zaai in bredere rijen mechanische bestrijding mogelijk is.

Bezoekers

Niet alleen het eerste jaar, maar ook het tweede jaar was de rand attractief en trok de aandacht van vele voorbijgangers en belangstellenden. Een schilder nam de tijd om een doek te maken en landbouw-experts uit Wageningen en buitenland kwamen op bezoek (foto 1). De experts gaven na bezoeken elders in Zeeland en in Limburg te kennen dat er een dringende behoefte was aan meer onderzoek en voorlichting.

Foto 4: Goede bloeifstemming FAB-akkerrand met ontwikkeling Wintertarwe met een enorm volume aan bloeiende planten: vooral Gele ganzebloem, Wilde cichorei en Duizendblad. Maagdenbergweg Oostburg, 14 juli 2013 (Walter de Milliano).

Conclusies en vragen over de FAB-akkerranden met een meerjarig mengsel

- In het eerste jaar duurde bloei voldoende lang voor de biologische bestrijding in Mais.
- Het tweede jaar was biologische bestrijding te zien in de nabijgelegen velden met Mais en Tarwe.
- Slootranden en oude landschapselementen zoals drinkputten en kreekbeddingen leverden een belangrijke bijdrage aan vroege (april) aantrekking van insecten.
- De biologische diversiteit lijkt toe te nemen. Meer dier- en vogelsoorten werden waargenomen (tabel 1) en meer dan 40 plantensoorten. Mogelijk ten voordele van de patrijs.
- Beheer van de vele plantensoorten is instructief voor deelnemers, maar ook voor loonwerkers, pachters en burens. Doorzaai in het tweede jaar was niet nodig, want er bleken voldoende bloemen voor de toename van nuttige insecten. De vraag of doorzaai in het meerjarig mengsel nodig is, blijft onbeantwoord tot volgend jaar.
- Effectieve onkruidbestrijding blijft een punt van aandacht.
- Bezoekers waaronder deskundigen uit binnen- en buitenland zorgden voor uitwisseling van kennis.
- Het stimuleren van de FAB-akkerranden

is een leerpunt voor Bloeiend Bedrijf en verantwoordelijke overheidsinstanties.

- Omdat in 2014 het herziene Gemeenschappelijk Landbouwbeleid in werking treedt, zal de akkerrand een hoeksteen worden in natuur-, water- en landschapsbeheer. Het nieuwe beleid legt meer nadruk op maatschappelijke belangen en vereist een goede samenwerking tussen landbouw- en natuurorganisaties.

Uitnodiging

Belangstellenden kunnen op afspraak (tel.: 0117-450230, walterde.milliano@wxs.nl) de beschreven akkerranden bezichtigen.

Foto 5: Insecten worden massaal aangetrokken door bloeiende bloemen zoals Wilde margriet. Vlieg vliegt niet altijd. Maagdenbergweg Oostburg, 14 juni 2013 (Walter de Milliano).

Tabel 1 FAB - akkerrandwaarnemingen 2013, Hoeve Dierkensteen te Oostburg

Periode: januari tot en met juli 2013.

Deze tabel geeft slechts een indicatie voor aanwezige plantensoorten.

Januari	Ganzen bezoeken akkerrand en eten van klavers.
Februari	Ganzen bezoeken akkerrand en eten van klavers.
Maart	Meer dier- en vogelsoorten: Egel, Haas, Muizen, Mol (foto 2), Ganzen (>100)
April	Ganzen bezoeken akkerrand en eten van klavers. Eerste bloei van een zevental NIET FAB-randsorten: 1. Paardenbloem (veel bloemen), 2. Madelief, 3. Hondsdraf, 4. Rode en 5. Wittte dovenetel, 6. Judaspenning en 7. Fluitenkruid (veel bloemen).
Mei	Naast bovengenoemde 7 bloeiers 14 nieuwe bloeiende soorten, waaronder de twee gezaaide FAB-randsorten: 8. Smeewortel, 9. Ereprijs, 10. Boterbloemen, 11. Wilde margriet, 12. Smal weegbree, 13. Grote weegbree, 14. Klein kruiskruid naast tarwe, 15. Distelsoorten en 16. Brandnetelsoorten, 17. Zuringsoorten, 18. Vogelmuur, 19. Herderstasje, 20. Kamille-soorten en 21. Kroontjeskruid.
Juni	Naast bovengenoemde 21 bloeiers 6 nieuwe bloeiende soorten, waaronder de gezaaide FAB-randsorten: 22. Witte klaver, 23. Rode klaver, 24. Grassen, 25. Zwarte nachtschade, 26. Perzikkruid en 27. Ganzevoetsoorten.
Juli	Naast bovengenoemde 27 bloeiers tenminste 10 nieuwe bloeiende soorten, waaronder de gezaaide FAB-randsorten: 28. Wilde cichorei, 29. Gele ganzenbloem, 30. Klaproossoorten (zaad van bloei 2012), 31. Luzerne, 32. Rolklaver, 33. Duizendblad, 34. Honingklaver, 35. Venkel, 36. Munt, 37. Akkerwinde, 38. Driekleurig viooltje, 39. Viltige basterdwederik, 40. Kleefkruid, 41. Rood Guichelheil.